

## Studánky, potůčky a rybníky zapsané v kronice do roku 1960

V této vyjimečně dlouhé historické části, se pokusím čtenáři představit důležité vodní zdroje zapsané v kronice do roku 1960. Rozsah je tentokrát o něco delší, jelikož jsem nechtěl čtenáře ochudit o různé zajímavé drobnosti či veselou historiku s žábami. Ani rozdělení na několik částí mi nepřišlo vhodné, protože na září a další období už máme v plánu jiná témata; mohl bych se tak k vodě vrátit až za dlouhou dobu. Nehledě na to, že rybníky, potůčky a studánky spolu souvisí a chyběla by tomu jistá kontinuita. Tentokrát tedy vychází historická část jako samostatná příloha, jenž snad bude někomu dobrým počtením právě u nějaké té vody. (Archaický styl lidového vyjadřování jsem se na mnoha místech snažil zachovat, aby čtenář nebyl o nic ochuzen.)



Voda je základ pro život. To je nejspíš každému jasné odedávna. Můžeme se ale domnívat, že v minulosti to bylo lidem přece jen jasnější než dnes. Pro vodu totiž museli ujit za celý svůj život mnoho kilometrů: vodu, kterou potřebovali pro svoji potřebu, ale také pro dobytek, museli pracně nosit nebo – ti zámožnější – vozit; dobytek byl na pastvu vždy hnán kolem nějakého vhodného zdroje vody, kde se mohl napít; v okolí rybníka bylo v létě vidět mladíka, co pásł husy; sedlák v parném létě chladil určené koně v koňské jámě uprostřed rybníka, nebo jen projížděl s povozem, aby dřevěné spoje voda opět zatáhla; v zimě se pak led z rybníků nosil do hostince k Šenkýřom, kde několik měsíců pomálu tál a odtékal zpět do rybníčku pod hospodou. Jistě by se našlo i mnoho dalších činností, které s vodou souvisely.

V tomto letním vydání to tedy bude o vodě. Snad se mi povede napsat o vodě v naší vsi důstojně, jak by si voda zasloužila. Úkol to není snadný, neboť krátké zápisky o vodě jsou roztroušené po celé kronice. Mým úkolem tedy bude, sestavit čtenáři z těchto menších či větších kousků jakýsi obraz z doby, kdy mnozí chodili pro vodu do společné studny. Začneme tím, co se v kronice píše o studánkách:

### Studna u Řezníkojc

Hojně využívaná studna stála u Řezníkojc – naproti čp. 70, kam prý v roce 1900 chodili pro vodu z patnácti chalup. Po první světové válce si pak mnozí – nejprve sedláci a později i domkaři – počali zřizovat vlastní studně, a tak v roce 1935, kdy už ji měli téměř v každém čísle, chodily ke studánce jen asi dvě rodiny. Tato studna měla vodu pouze vrchní, a tudíž v zimě zamrzala. – Zřejmě musela být velmi stará, protože ji mnozí pamětníci tenkrát znali ještě i z vyprávění jejich prapředků, kdy prý les sahal až do míst ke studánce, a kdy do ní chodili pít vlci. Voda se v této studánce vždy nabírala hákem a okolí studánky prý bývalo odjakživa značně znečištěné od toho, jak každý vyplachoval svoje vědro nebo konev. (V roce 1962 studnu koupili Trepkojc z čp. 85, v jejichž zahradě se nyní nachází. Tehdejší studánku pamatují ještě i mnozí současní pamětníci.)

### Studánka na Volešce

Zajímavá studánka bývala na Volešce, na Petrojc louce. (Dnes jsou v tom místě u hřiště nové parcely.) Je to studánka, která nikdy nezamrzala a také nikdy nevysychala. Václav Matoušek v roce 1950 v kronice píše: „Kdyby se tato studánka vyčistila a upravila, dala by po celý rok mnoho vody.“ V roce 1976 bylo jeho přání vyslyšeno a družstvo skutečně studánku upravilo a vozila se pak

z ní v době sucha voda do kravína na Salaš. (Také tuto studánku ještě mnozí pamatují, jak se k ní jezdilo pro vodu v době sucha, nebo jak zásobila vodou kabiny na hřišti.)

### Studánka v Černém lese

Další taková studánka bývala v Černém lese, ta – jak píše kronikář – svoji dobrou vodu už mnohému lesnímu pracovníku poskytla. Kromě ní bývaly v Černém lese ale také ještě dvě další – blízko sebe – které byly po celý rok plné až z nich voda vytékala. Obě již ale postupně vyschly, píše kronikář v roce 1950. Nejprve bývaly plné jen za mokrého léta, a od takového roku 1920 v nich už voda téměř není. Je to prý tím, že se zde po druhé válce – v části obce pod hřištěm –, vykopala celá řada studní a prameny z oněch studánek se tím podchytily. V těchto místech v lese se říkalo u Studánek a katastro je to již netunický.

### Studánka v Hadnicích

Zvláště velkého významu měla studánka v Hadnicích, do které se jezdilo pro vodu v době sucha. Totiž, ač naše obec leží na vrstvách na vodu bohatých, v létě vysychají v hořejší části obce studně; rolníci tak byli nuceni pro vodu jezdit, nejčastěji právě do Hadnic. Zde se totiž nacházela studánka, která nikdy nevysychala, neboť její pramen byl původu spodního, takže sucho na něj nemělo vliv; lze se domnívat, že voda se sem táhla spodními vrstvami z rybníka i z Obecního lesa. Začneme ale od začátku – od nejstarších záznamů, které se nám dochovaly.

Podle vyprávění tehdejších pamětníků – Štolcparta, Vydry, dědy Součkojc –, (ještě v době před druhou válkou) bývala v místě studánky močidla, kde se máčel len a konopí. Václav Vydra také vyprávěl, že v roce 1894, když studánku obnovoval, přišel

při kopání na dřevěné potrubí, které vedlo směrem do vsi. Přitom Šůdljoc čp.1, když stavěli nový srub v roce 1920, přišli při kopání základů na to samé dřevěné potrubí, které mělo směr od Hadnic na dolejší rybník. Pravděpodobně to bylo potrubí, které vedlo z Hadnic do dolejšího rybníka, kde stávala kašna, kterou ono potrubí z Hadnic plnilo vodou. Stará Uzlová říkávala, že jako šestileté malé děvče tu kašnu pamatovala a potom, že již kašna zašla. Bylo to po velké povodni, která kašnu smetla a zanesla, načež se již neobnovila. – V únoru roku 1930, když nezaměstnaní hoši čistili dolejší rybník na návsi, přišli při vyvážení bahna uprostřed na studnu, do které ony roury, jako u Šůdlů čp.1 a v Hadnicích, vedly. V době kdy byla na návsi kašna, vedl tamtudý jen potok a přes něj dřevěná lávka a vedle plac, na kterém ona kašna – jak říkali staří neb studna – stála. A až poté v šedesátých letech devatenáctého století udělali na návsi rybník, snad kvůli stále častějším požárům. – O tom, že se zde takové potrubí používalo svědčí také nález starého dřevěného potrubí v Netunicích v roce 1934.

Ale zpět ke studánce v Hadnicích. V devatenáctém století prý bývala v těchto místech velká kaluž rozšlapaná dobyt看; dobytek zde pásali pastýři po sklízni po otavách. Uprostřed bývala studánka, ale toho času již zanešená, takže se voda rozlévala kolem a tvořila nevzhlednou louži. Místu na němž studánka stojí, se říkalo odjakživa Hadnice, ač někdo také říkal „Hatnice“; ve starých spisech ze 16. a 17. století se ale všude uvádí Hadnice. Slovo Hadnice jest odvozeno od slova had. Starý Vydra tehdy říkával, že dědeček Pískojc mu říkával, že tomu zas jeho děda povídal, že za starých časů byly Hadnice pokryty lesy, a že i studánka u Řezníkojc byla ještě v lese, kde bývalo velké množství hadů, proto se tam říká v Hadnicích.

V roce 1894 tuto zanešenou studánku prokopali, vyčistili a pěkně vyčistil Václav Vydra z čp. 83, jak již bylo uvedeno. Studánka pak sloužila všem lidem, kteří vodu neměli a byla lidem velice užitečná. V létech 1937 byla tato studánka opět upravena. Obec jí nechala vyzkoušet, přičemž i pumpa k ní byla zřízena, aby se voda nemusela nabírat šloufem; vše udělal jako obecní práci Josef Fořt – zedník v nájmu čp. 97. Pumpa se nicméně po čase rozbila, načež si ji majitel –, který ji tam propůjčil – odvezl, a tak se po čase voda nabírala zase jen šloufem.

### Druhá studánka v Hadnicích

Jakmile po druhé válce přišlo několik suchých let za sebou, muselo pro vodu mnoho rolníků z hořejší části obce jezdit s povozem, a tehdy už studánka nestačila; jednak musel vždy jeden po druhém, hlavně se však muselo čekat, než se voda znovu natáhne. Tak se občané usnesli, že si vedle vykopají ještě jednu studnu, aby když jich přijede víc, nemuseli čekat jeden na druhého. Skutečně po senách 18. června 1950 se dali do práce a studnu vykopali a tu původní řádně vyčistili. Do nově vykopané svedli vodu ze staré, takže jsou – v roce 1950 – obě plné a rolníci v době sucha se už dobře porovnali. Stará studna je 2 m hluboká a nově vykopaná 1 m, ale má širší skruže. Zároveň si tam rolníci vyspravili cestu, která byla ve špatném stavu. – Na nové studni a na veškeré úpravě pracovala suchem postižená čísla: Pytlíkojc čp. 18, Pytlíkojc čp. 20, Chalupojc čp. 21, Luňákojc čp. 22, Cacánojc čp. 25, Kosnarojc čp. 20, Vondrášojc čp. 27, Budkojc čp. 23, Marijičkojc čp. 77, Šafářojc čp. 31, Kolářojc čp. 15, Kameníkojc čp. 17, Brunátojc čp. 30.

### Zastavování Hadnic

V roce 1953 se začalo se zastavováním Hadnic. Na pozemcích vyrostly první dvě chaty. Tu

první si postavil Jaroslav Rudert z Plzně a druhou hned nad ním Václav Kule z čp. 101. Tak se začaly pomálu Hadnice měnit. Studánky však stály ještě dlouho za vsí za posledním stavením čp. 125 kousek od dvou topolů a vedla k nim příjezdová cesta. Teprve až novou vlnou parcelací v době, kterou i já dobře pamatuji, se tyto studánky již zcela ztratily v zástavbě. A letos už byla prodána i ona cesta, která už stejně dávno nesloužila svému původnímu účelu, pro který byla kdysi zřízena a opravena.

### Olešenský potok

Potůčku na našem katastru nemáme mnoho, jeden byl odjakživa v obecním lese na Čamachně a tekł vždy do rybníka na drahách a dále pod Chlum. Pod Chludem je pak přítok z Jizárek, který je zde také odnepaměti. Přítok z Jizárek v létě zcela vysychá, a za vydatných dešťů naopak nestačí nápor vody odvádět, a to i přesto, že potok z Jizárek má jen krátký tok a nemá žádný velký spád. Zatopena od něho ve vsi vždy bývala silnice před Kulojc až k Tesárojc čp. 36 a také silnice u Hráchojc a Fremrojc čp. 75 (cesta ke Chlumu). Olešenský potok spolu s přítokem z Jizárek tekł v minulosti do Chouzov lukami. Až roce 1959 byl potok sveden a jeho tok upraven podél cesty; dřívější tok se postupně zavezl. Tímto svodem potoka prý družstevníci zdejší louky velice zhodnotili.

### Voda z Prutic a Volešky

V době velké vody vzniká potok z Jizárek, z Prutic a dále pak od Chalupojc Volešky přes obecní louky. Dříve, když nebyla funkční strouha, která by vodu odvedla, šla voda přes zahradu Ondřeje Křehlíka čp. 94, pak přes ulici potrubím do zahrady Jakuba Špeliny čp. 92 a přes dvorek Josefa Šilhánka, což vyvolávalo hádky a soudy, neboť tato voda Špelinovi vždy velice škodila. Při jedné ze dvou větších povodní v roce 1954 byly škody tak velké,

že došlo na vybudování strouhy. Vše je zapsáno v kronice takto: *Největší nesnáz naší obci dělá voda z Jizárek a Prutic. Odtud se voda valí do naší obce několika proudy a na to doplácí čp., která jsou níže položená v našem konci obce: je to čp. 92, na druhé straně čp. 78 a v ulici Hráchojc čp. 48. U Špelinů čp. 92 mají plnou zahradu vody a jelikož Šilhánek má mít přes dvůr potok a on tam žádný nemá a ještě postaví hradbu, tak se voda zadržuje, což způsobuje sousedu Špelinovi značné škody, a po každé takové větší vodě jsou z toho soudy a po soudech komise, které nic nevyřeší. Také Václavu Hajšmanovi čp. 78, který podle silnice je mnohem níže dvorkem i stavbou, dělá taková voda potíže a škody. V ulici ke Chlumu mají u Hráchů plný dvůr vody a voda protéká stodolou, potok nestačí a ještě silnice je zaplavena a kus poškozen. Rybník na drahách přetéká, jelikož jak jsem počítal, jde do něho 7 silných proudů vody, také hadnická luka jsou pod vodou a tvoří velkou řeku, která se táhne až k Chouzovom. Po letošních velkých vodách došlo tedy opět na strouhu, aby se voda odvedla jiným směrem. V měsíci listopadu bylo obcím zjednáno několik dělníků, kteří začali strouhu kopat z Prutic od Jožkojc pole kolem Cacánojc, Pohlodkojc a okolo Volešky Chalupujc, kde bylo proutí, které se vysekalo a zas po staré stoce napříč obecními loukami k hřišti. Bude-li se tato strouha nebohli stoka udržovati v pořádku, tak se předejde v budoucnu mnohým škodám a nepříjemnostem mezi sousedy.*

### **Naše rybníky**

Na našem katastru bývaly tři rybníky. Největší rybník je od nepaměti na drahách. Dva malé pak bývaly dole na návsi, kde dnes již máme jen jeden.

### **Rybník na drahách**

Kdy byl tento rybník vykopán není známo, ale starý prý mu-

si být tak, jako sama naše obec, protože to byla jediná větší voda v našem katastru, kterou naši předkové potřebovali k napájení a koupání dobytka, když se ještě páslo na drahách. Tehdy totiž měla draha mnohem větší rozlohu – sahala až k Řezníkom. Z našich rybníků byl ten na drahách nejhlubší. Dostatek vody mu zabezpečoval silný potůček s Čamachen. V kronice se pak píše, že v koňské jámě (prostředek rybníka), přelévají koním vodu přes hřbety; z čehož lze usuzovat hloubku. V devatenáctém století se tomuto rybníku dostalo větší opravy v roce 1889, kdy byla vytařena hráz a udělána nová stavidla, která dělal tesař Růžička čp. 36.

V první světové válce bylo na tomto rybníce zavedeno rybaření, kterému se bez krmení valně nevedlo. Nejvíce však vadil špatný stav vody. Od té doby co do rybníka začala stékat voda z nových polí na drahách, jenž byla zřízena v roce 1920, stal se rybník spíše bahništěm. – V zimě roku 1920 byl rybník vypuštěn za účelem výlovu ryb a zůstal až do jara nenapuštěn, aby se bahno vyklidilo. Zjistilo se tehdy však, že bahno je špatné jakosti, a rybník se již řádně nevyčistil. Rybník tento býval v létě vždy shromaždištěm dětí, které se tu koupávaly přes den společně s husy i s dobytkem a večer byl obležen dospělými, kteří

se též přišli opláchnout.

V roce 1934, kdy nebyla práce, se znovu pracovalo na úpravě hráze; pracovali na ní tehdy nezaměstnaní. Hráz byla srovnána a udělána nová. Také se tento rok vysázely na upravené hrázi kolem rybníka lípy. Tyto lípy přivezli na kolách z Borku Boh. Vaniš čp. 99 a Václav Kús čp. 28. Starý Živník je pak vysázel (Živník Hurt čp. 63) a za to vysazení dostal od obce dva tupláky (to je 8 piv), které si mohl vypít v některé hospodě.

Po druhé světové válce sloužil tento rybník už jen dobytku a jen ojediněle se v něm koupaly ještě děti, neboť dospělí i mladší se chodili koupat všichni na Hadovku, kde voda byla čistá a dobytkem neznečištěná. Po druhé válce mají rybník pronajatý rybáři z Blovic.

### **Jen samé žáby**

Nečekané překvapení přinesl místním výlov rybníka v roce 1920. V kronice je celá událost popsána následovně:

*Jak již bylo napsáno, v roce 1920 byl rybník vypuštěn za účelem výlovu ryb. Tenkrát měli rybník pronajatý zdejší rolníci a sice: Václav Vacek čp. 14 a Václav Vydra čp. 83. V rybníce měli pěkné kapry, které po celé roky přikrmovali, takže byla naděje na pěkný výlov. Když přišla doba výlovu, zajeli do Plzně a ryby zaprodali rybářské firmě Luft,*



1937 – Vojtěch Kasl se synovci na Hadovce

kteřá toho času obchodovala s rybami ve velkém. Ty přijely v den výlovu a přivezly velké kádě, které rozestavěly po hrázi a výlov začal. Voda z rybníka byla téměř vypuštěna a jen v koňské jámě zbývalo půl metru. Tak hodili síť do vody a táhlo se, a ono nic – v síti jen samé žáby. Tak se voda ještě vypustila a znovu se zabralo, a ono zase nic. Diváků byla plná hráz a začaly padat vtipy a bylo veselo a sudů po hrázi plno a v síti po každé jen žáby. To dopálilo nájemce, a že vypustí vodu úplně, a že prý musí být ryby zalezlé v bahně. Jak voda vytékala, tak diváků přibývalo a na hrázi bylo veselo a hlučno; a když voda z rybníka úplně vytekla, nebylo vidět v rybníce nic než sta žab, ale po rybě ani památky. Nájemníci chodili po hrázi a nevěděli, mají-li se tomu smát nebo nadávat. Někteří jim v legraci radili, aby ty sudy naplnili žabami a oni chudáci neměli ani jednu rybu a ještě museli firmě Luft zaplatit cestu z Plzně do naší obce a z pět. A ten posměch dlouhá léta, jak lovili žáby, byl k lepšímu. – A teď jak ty ryby zmizely. V roce 1919-1920 byly naše lesy zničeny mniškou, ale zdejší občané okolních obcí nestačily zporážet velké lány lesů, takže tehdejší majitelé lesů si najali různé dělníky z různých krajů, aby se tato plocha lesů co nejdříve zpracovala. Do Sukořína

se náhodou dostala taková parta dělníků – asi 30 – odněkud od Třeboň, všeobecně se jim říkalo Šumaváci. Tito dělníci měli v Sukoříně postavenou boudu zvanou Šumavandu a večer po práci chodili nakupovat do naší obce – tehdy ještě k židu Ádle-rovovi čp.65 –, kde se často zpili a odnesli židu všechny peníze. Tyto mládenci byly velkými znalci rybníků a též ryb a proto, aniž by si kdo pomyslel, tyto ryby z našeho rybníka důkladně vybrali, takže majitelům nechali v rybníce jen žáby...

### Dolejší rybník na vsi

Druhý rybník se nachází na vsi. Tento rybník tam kdysi nebýval. Bývala to za stará jen větší louže, neboť rybník neměl žádné pořádné hráze. Protékala jím voda z Jizárek a stále jej zanášela bahnem. Toto bahno se často z rybníka vyhrabávalo, neboť bylo dobré jakosti. Na místě kde je tento dnešní rybník, stála ještě v roce 1865 kašna, kam chodila celá ves pro vodu, neboť za stará žádný studnu neměl. (Nejednalo se zřejmě o žádnou okrasnou kašnu, ale čistě praktickou nádrž s přívodem vody.) Voda byla do kašny vedena dřevěným potrubím z Hadnic.

Rybníku byla dána přibližně dnešní podoba až v roce 1936, kdy Josef Tolar vystavěl vilu na bývalé Petrojc louce a při té příle-

žitosti byl rybník nákladem obce upraven.

### Hořejší rybník na vsi

Hořejší rybník stával pod školou, kde je dnes hřiště pro děti. Tento rybník býval lepší než dnešní dolejší, ale scházel mu přítok vody. Pokud býval led v hostinci čp. 30, tekla sem z lednice malý proud vody.

Hořejší rybník (rybník pod školou) byl postaven v roce 1874: ve starých obecních zápiscích čteme, že v roce 1874 se navází hráz na hořejší rybník. (Rybník bez hráze – jakási louže – tam však nejspíš byl už mnohem dříve.) Menších louží bývalo v dávné době v naší obci dost – skoro před každým stavením –, ale z rozkazu politické správy musely být později zavezeny, jednak ze zdravotních důvodů a za druhé pro lepší vzhled obce. – V roce 1908 byl hořejší rybník vyčištěn a hráz opravena. Koupával se v něm dobytek zvlášť před Jarmarky; ve žních jimi projížděli s rozeschlými vozy; v zimě pak býval školním dětem blízkou klouzačkou.

Po výstavbě měšťanské školy v roce 1946 bylo potřeba nějaké vhodné hřiště pro děti, a tak přišlo v úvahu místo, kde byl rybník. Načež bylo rozhodnuto, rybník vypustit a místo něj udělat vhodné hřiště pro školní děti. A tak ve dnech 15. května 1947 byl hořejší rybník na vsi vypuštěn: hráz propokpal Boh. Vaniš čp. 99, načež voda z něho vytekla do rybníka pod ním. Lípy kolem rybníka byly vporáženy, hráz zbourána a rybník zavezen. A až teprve v roce 1955 bylo hřiště za pomoci brigád doděláno.

RM

**Hadnice** – byla přibližně od dnešní cesty na koupaliště až k rybníku na dráhách; zmíněné dvě studánky se nacházely mezi současným čp. 125 a čp. 139 asi dvacet metrů od potoka

**Voleška** – oblast u hřiště směrem k lesu, kde jsou dnes nové parcely; před více jak sto lety rostly v této oblasti olše, které sedláci vporáželi a udělali si v místě svá pole

**Prutice** – proutím zarostlé místo při cestě do Černého lesa (okolo čp. 126) před lesem v místě zátočiny

**Čamachna** – místo v Obecním lese, kde pramení Olešenský potok; ve staré mapě psáno jako Czamachna

**Jizárka** – rozsáhlá oblast po pravé straně od cesty do Černého lesa táhnoucí se až k netunickému katastru, kde pramení potok z Jizárek

**salaš** – původně pastviny pastevců ovcí u Obecního lesa; později se postavil na Salaši krávin

**draha** – pastviny; **Petrojc dvůr** – čp. 12; **Voleška Chalupojc** – Chalupojc louka na Volešce

Vážení občané Strážovic, moderní doba přináší mnoho starostí a těžkostí. Tolik, že se mnohdy ani neohlížíme zpátky do minulosti. Přitom bychom se ze staré doby mohli tolik poučit. Co je však nejhorší, je to, že se nám historické prameny ztrácejí. Většinou ne záměrně, ale prostě samovolně při stěhování nebo velkých úklidech. Proto pokud byste nějaké zajímavé fotografie či dokumenty našli u vás na půdě či jinde a chtěli byste je pro obec do budoucna uchovat, neváhejte se s námi podělit. Jen bychom si je oskenovali a v pořádku vrátili. Pokud nebudete výrazně proti, mohla by se nějaká ta fotografie nebo zajímavý dokument později objevit v některém vydání oběžníku nebo novin.